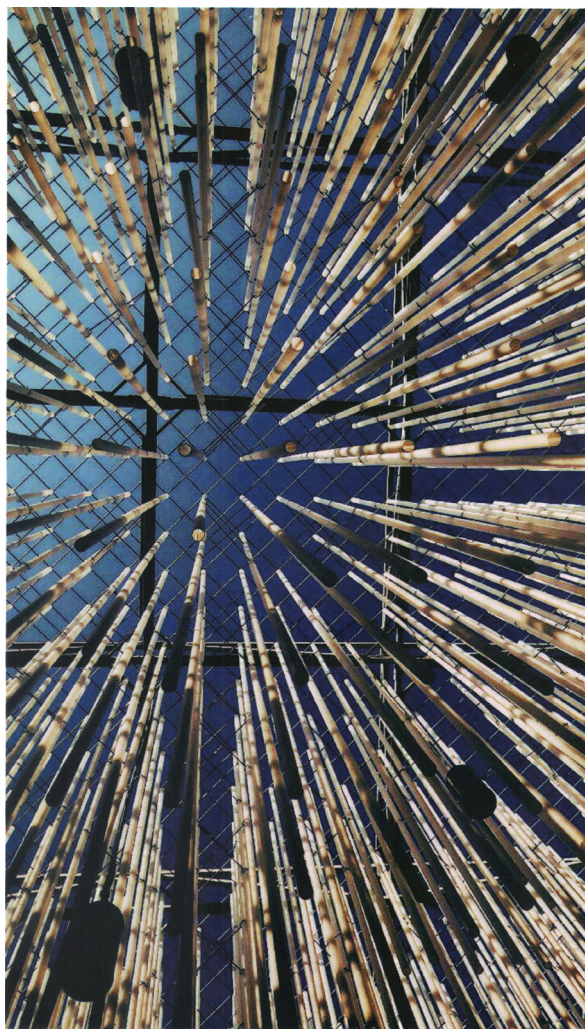

КЛАСИЦИ И О КРАТКОЈ ПРИЧИ

Урош Вучетић, *Мреже*
(ДРУГА НАГРАДА – ФОТОГРАФИЈА)
Прва београдска гимназија, Београд
Ментор: проф. Марина Чудов

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

ШАЛА

Ведро зимско подне... Мраз стигао, све пуца, и Нађенки, која ме држи под руку, хвата се сребрнасто иње по увојцима, на слепоочницама и на маљницама изнад горње усне. Стојимо на високом брегу. Од наших ногу до самог подножја пружа се стрма равн у којој се сунце огледа као у огледалу. Крај нас су мале санке, постављене јаркоцрвено чојом.

– Да се спустимо, Надежда Петровна? – молим ја. – Само једанпут! Верујте ми, остаћемо живи и читави.

Али Нађенка се боји. Сав тај простор од њених мајушних каљача па до краја леденог брега изгледа јој као страшна, неизмерно дубока провалија. Кад погледа доле, она премре и застане јој дах чим је позовем да седне у санке, а шта ће тек бити ако се усуди да полети у провалију! Она ће умрети, полудеће. – Преклињем вас! – говорим јој. – Зашто се бојите? Схватите да је то малодушност, кукавичлук!

Нађењка најзад попушта, и ја јој на лицу читам да она попушта иако је то опасно по живот. Бледу, уздрхталу, намештам је у санке, обгрлим је руком и заједно се суновраћујемо у бездан.

Санке лете као стрела. Ваздух који просецамо шиба у лице, хучи, звижди у ушима, болно штита од беса, хоће да скине главу с рамена. Од силине ветра не можемо да дишемо. Као да нас је сам ђаво зграбио својим канцама, па нас с риком вуче у пакао. Предмети око нас сливају се у једну дугу траку која стрмоглаво јури... Ево, још часак само – чини нам се – и пропали смо!

– Ја вас волим, Нађа! – изговарам полугласно. Санке почињу да клизе све спорије и спорије, хујање ветра и зујање саоница нису више тако страшни, дах више не застаје, и ево нас, најзад, доле.

Нађењка је ни жива ни мртва. Бледа, једва дише... Ја јој помажем да устане... – Ни за живу главу нећу се више спуштати – каже она гледајући ме разрогаченим очима пуним ужаса. – Ни за шта на свету! Умало нисам пресвисла! Мало касније, она долази к себи, и већ ми упитно загледа у очи: јесам ли ја рекао оне четири речи или су јој се само причуле у хуци вихора? А ја стојим крај ње, пушим и пажљиво разгледам своју рукавицу.

Она ме хвата под руку и ми дуго шетамо око брега. Загонетка јој, очигледно, не да мира. Јесу ли изговорене оне речи или нису? Да или не? Да или не? То је питање самољубља, части, живота, среће,

---

ОГЛЕДАЛО

питање врло важно, најзначајније на свету. Нађенка ми продорним погледом нестрпљиво, тужно загледа у лице, одговара без везе, чека хоћу ли ја започети разговор. О, колико промена на том драгом лицу, колико промена! Ја видим, она се бори са собом, хтела би нешто да каже, нешто да пита, али не налази речи, незгодно јој је, страшно, смета радост ...

– Знате шта? – каже она не гледајући ме.

– Шта? – питам ја.

– Хајде још једном... да се спустимо.

Пењемо се уза степенице на брег. Ја поново намештам бледу, уздрхталу Нађенку у санке, поново летимо у стравичну провалију, поново хуји ветар и зује саонице, и поново у најјачој и најбучнијој јурњави санки ја изговарам полугласно:

– Ја вас волим, Нађенка!

Док се санке заустављају, Нађенка мери погледом брег низ који тек што смо се спустили, затим дуго гледа у моје лице, послушкује мој глас, равнодушан и нимало страстан, и сва, сва, чак и њен муф и капуљача, цела њена ситна појава, изражава крајњу недоумицу. А на лицу јој је исписано:

– У чему је ствар? Ко је изговорио оне речи? Он, или ми се само причинило?

Та неизвесност је узнемирује, изводи је из стрпљења. Сирото девојче не одговара на питања, натмурило се, само што не заплаче.

– Да није време да идемо кући? – питам ја.

– А мени... мени се свиђа ово санкање – каже она црвенећи. – Да се спустимо још једанпут?

Њој се „допада“ то санкање, а међутим, док седа у санке, она је као и пре тога бледа, једва дише од страха, дршће.

Спуштамо се трећи пут, и ја видим како ме она гледа у лице, прати моје усне. Али ја приносим устима марамицу, кашљем, и кад се нађемо на средини брега, успем да прошапћем:

– Ја вас волим, Нађа!

И загонетка остаје загонетка! Нађенка ћути, размишља о нечему... Ја је пратим са санкања кући, она се труди да иде што лакше, успорава корак и непрестано очекује да ли ћу јој казати оне речи. Ја видим како се мучи, како се савладава да не каже:

– Није могуће да их је изговарао ветар! А ја нећу да ветар изговара!

Сутрадан ујутру добијем цедуљицу: „Ако идете данас на санкање, свратите по мене. Н.“ И од тога дана Нађенка и ја – сваког дана идемо на санкање и, спуштајући се одозго, ја сваки пут полугласно изговарам увек исте речи:

– Ја вас волим, Нађа!

Ускоро се Нађа навикава на ту реченицу као на вино или морфијум. Она не може да живи без ње. Додуше, јурити низ брег страш-

---

ОГЛЕДАЛО

но је као и пре, али сада већ страх и опасност дају посебну чар речима о љубави, речима које су загонетне као и пре, и које тиште душу. Осумњичена су увек иста двојица: ја и ветар... Ко јој од нас двојице изјављује љубав, она не зна, али њој је, очигледно, већ свеједно; из било ког пехара пио – свеједно је, само да се опијеш.

Једног поднева упутих се сам на санкање; умешавши се у гомилу, видим како Нађенка прилази брегу, како ме тражи очима... Затим се плашљиво пење уза степенице... Страшно јој је да се санка сама, о, колико је то страшно! Она је бледа као снег, дрхти, она иде као на губилиште, али иде, иде одлучно, не осврћући се. Она је сигурно одлучила да најзад провери хоће ли се чути оне заносне слатке речи кад мене нема? Ја видим како, бледа, са устима отвореним од ужаса, седа у санке, затвара очи и, опростивши се заувек од живота, креће... „Зззз“ ... зује санке. Не знам чује ли Нађенка оне речи... ја само видим како она устаје из санки изнурена, слаба, а по лицу јој се види да ни сама не зна да ли је чула нешто или није. Док се спуштала, страх јој је одузео способност да чује, да разазнаје шумове, да схвата...

Али ево долази и пролећни месец март... Сунце је све блаже. Наш ледени брег тамни, губи свој сјај и крави се најзад. Ми престајемо да се санкамо. Сирота Нађенка више нема где да чује оне речи, нити има ко да их изговара – ветар се не чује, а ја се спремам за Петроград, на дуже време, по свој прилици засвагда.

Некако дан-два пре одласка, у сумрак, седим ја у башти, а од дворишта у којем живи Нађенка та башта је одвојена високом оградом са шиљцима... Још је прилично хладно, на ђубришту још има снега, дрвеће је мртво, али већ мирише на пролеће и спремајући се на починак гаврани бучно гракћу. Прилазим огради и дуго посматрам кроз рупу. Видим како Нађенка излази на трем и диже тужан, изгубљен поглед према небу... Пролећни ветар дува право у њено бледо суморно лице... Он је подсећа на онај ветар који нам је хучао онда, на брегу, кад је слушала оне четири речи, и лице јој постаје тужно, претужно, а низ образ клизи суза... И сирота девојчица пружа обе руке као да моли тај ветар да још једном донесе оне речи. И ја, сачекавши ветар, изговарам полугласно:

– Ја вас волим, Нађа!

Боже мој, шта се збива с Нађенком! Она кликће, смеши се целим лицем и пружа у сусрет ветру руке, радосна, срећна, тако лепа.

А ја одлазим да се спремам за пут.

То је било давно. Сада је Нађенка већ удата; удали су је, или је сама желела – то је свеједно, за секретара племићког старатељског фонда и сад већ има троје деце. Оно како смо нас двоје некада ишли на санкање и како јој је ветар доносио речи: „Ја вас волим, Нађенка“ – није заборављено; за њу

ОГЛЕДАЛО

је то сад најсрећнија, најдирљивија и најлепша успомена у животу...

А мени сада, кад сам постао старији, није јасно зашто сам говорио оне речи, зашто сам се шалио...

Антон Павлович Чехов
Превео Миодраг М. Пешић

ИЗОКРЕНУТА ПРИЧА

(Ова је прича претрпјела земљотрес, па је у њој све испретурано. Покушајте ви да сваку ријеч вратите на њено право мјесто.)

Тек је брдо изашло иза сунца, а лежај скочи из пространог чиче, навуче ноге на опанке, стави главу на капу и отвори кућу на вратима.

– Гле, ноћас је земља добро поквасила кишу! – зачуђено прогунђа брк, сучући чичу, па брзим двориштем пожури низ кораке, истјера шталу из краве и рече:

– Рогата ливадо, иди, паси у зеленој крави, а ја ћу ноге под пут, па ћу поћи у дрва да донесем шуме.

Чича стави раме на сјекиру и намигну бабом на своје око:

– Бако, скувај у јајету четири лонца док се посао врати с чиче. Данас ће ручак слатко појести старца.

Пут распали низ чичу дижући својом широком прашином обlake опанака. Од тога се уплашише нека кола, па у трку изврнуше коње, а узда испусти кочијаша и бубну ледином о леђа.

Догађај се уплаши од овога необичног чиче и опружи поље преко ногу, јурећи брже него брдо преко зеца. Најзад, кад је бацио себе испред погледа, од зуба му зацвокота страх и глава му се диже на коси: из оближњег вука вирила је крволочна шума!

– Ау, сад је бостан обрао чичу! – обузет лудим старцем, наш ти страх прескочи преко чакшира и подера трн, па брже од поља потрча преко засејане звијезде.

Пред кућном бабом дочека га вјерни праг.

– Тако ми светог вука, ено недјеље у шуми! – викну гласина храпавим чичом.

Кућа се препаде, ускочи у бабу и забрави кључ вратима, а сирото дрво попе се на чичу и горе се ухвати граном за руке очекујући двориште да дојури у вука.

Бранко Ћопић

КРАТКА ПРИЧА

Кратка прича (енгл. *short story*) у ширем смислу представља кратку прозну епску форму која у наративном облику обрађује било какву тематику; у ужем смислу **кратка прича**. (нем. *Kurtzgeschichte*) означава кратку прозу посебног квалитета, тј. сасвим одређени жанр, којег осим краткоће карактеришу још неке компоненте, а пре свега добро организована радња усмерена ка одређеном циљу, који је готово неумитан. Могући су обрти који, непредвиђени у условима свакодневног живота, делују неочекивано и снажно, те тако на минималном простору постижу максималан утисак. Идеална структура кратке приче одликује се јединством радње, тона, расположења и утиска, а дуга је управо толико да се може прочитати у једном даху. Њен језик је по правилу једноставан и сугестиван, без **маниризма**, тј. **кићености** и високе стилске **орнаментике**. Структура кратке приче делимично се подудара с традиционалном **новелом**, али док је ова последња од самог почетка права уметничка форма приповедања, кратка прича је изворно фељтонистичка форма која накнадно поприма уметничке амбиције. Узроке њене појаве неки теоретичари траже у постепеној али сигурној дезинтеграцији традиционалне новелистичке форме и трагају за новим начином приказивања човека у његовој конфронтацији са стресовима савремене техницистичке епохе. Кратка прича има две развојне линије. Једна потиче из Америке где се рафинирана европска новела никада није одомаћила. Као прва и класична дела овог жанра сматрају се Поове приче „Убиство у улици Морг“ и „Украдено писмо“, а као њени најбољи представници спомињу се, осим Поа, Н. Хоторн, М. Твен, Х. Џејмс, О’Хенри, С. Крејн, Е. Хемингвеј и В. Фокнер. Друга линија има интернационалнији карактер, а зачета је у Европи у доба натурализма и импресионизма. Немачки натуралисти А. Холц, Ј. Шлаф и Г. Хауптман уводе у књижевност „малог човека“, говорни језик, дијалекте и импресионистички стил који у минуциозним описима приказује нови став према животу, најдубља и најскровитија струјања свести (**унутрашњи монолог**). Пред крај прошлог и почетком 20. века кратка прича се јавља истовремено и готово независно у различитим националним књижевностима Европе: у Русији (Чехов), у Француској (Флобер и Мопасан), у Енглеској (Џојс и Менсфилд), у Немачкој (Кафка). Као изразито модерна приповедачка врста, према америчком моделу, кратка прича се у Европи одомаћила после Другог светског рата. Најеминентнији представници овог модела кратке приче су послератни немачки писци Борхерт, Бел и др. Њена структура се мења,

---

ОГЛЕДАЛО

строга композиција уступа место намерној уметничкој недовршености и неизвесности. Постепено се губи сигурност традиционалног приповедања и смисао за радњу. Изражена рационалном прозом или живим пластичним дијалогом, ратка прича се мање труди да приказује појединце и окреће се њиховим узајамним односима. У нашој књижевности праве представнике кратке приче у ужем смислу сусрећемо такође после Другог светског рата. То су: Ц. Космач (*Гусеница*, 1946), Р. Маринковић (*Руке*, 1953) и А. Исакович (*Велика деца*, 1962 и *Пайраћ и вайра*, 1962). Као флексибилни израз стварности која се непрекидно мења, кратка прича се не везује за чврсте, затворене форме. Тоталитет и смисао савременог света не изражава више линеарна радња шематске конструкције. Захваљујући свом отвореном завршетку и драгоценој способности наговештаја, она је спона између традиције и иновације у оквирима приповедне прозе нашег времена.

Др Мира Ђорђевић

Речник књижевних термина,
Нолит, Београд 1986.

ΟΓΛΕΔΑΛΟ
